

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli den 13 April 1872, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i fråga om användande af bankovinsten för år 1871.

Vid fullgörande af det Banko-Utskottet genom 1 § af dess instruktion gifna åliggande att meddela yttrande och förslag om användande af den under förflutna året upplupna vinst å Riksbankens rörelse, har Utskottet tagit i betraktande de vid innevarande riksdag framställda, nämnda vinst rörande förslag, hvilka innefattas deli Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, dels i fem inom Riksdagen väckta motioner.

Kongl. Maj:t har föreslagit, att Riksbankens vinst måtte öfverlemnas till Riksgälds-kontoret, för att, jemte andra i den nådiga propositionen öfremälda medel, reserveras för ovissa och framtida behof samt användas på det sätt att, till minskande af statens ränteförluster, för dem uppköptes svenska obligationer i utlandet, eller ock försäljningen af statsobligationer fördröjdes.

Herr *C. Rydqvist* har, i motion N:o 12 inom Första Kammaren, föreslagit, att af 1871 års bankovinst ena hälften må reserveras för bankens egna ändamål samt andra hälften anvisas att levereras till Riksgälds-kontoret för att, af fullmäktige derstädes förräntad efter de grunder som af Riksdagen kunna varda bestämda, utgöra första kapitalinsatsen för bildandet af en krigs-reservfond.

Herr *E. Frisk* har, i motion N:o 19 inom Första Kammaren, hemställt "att af Riksbankens behållna vinst för år 1871 minst en fjerdedel deraf reserveras eller får i Riksbanken kvarstanna att användas till bankens konsolidering och utvidgning af dess verksamhet".

Inom Andra Kammaren hafva motioner väckts:

Bih. till Riksd. Prot. 1872. 6 Saml. 1 Afd. 11 Häft.

af Herr *G. Hæggström*, N:o 66, att af Riksbankens behållna vinst för år 1871 minst hälften reserveras eller får i Riksbanken innestå, för att användas för Riksbankens egna ändamål;

af Herr *Hans Larsson*, N:o 73, att nämnda vinst för banken bibehålles och anslås till förstärkande af dess grundfond; samt

af Herr *P. Pettersson*, N:o 110, att Riksbanken af dess odisponerade vinst, såväl den nu befintliga som hädanefter uppkommande, må, intill dess annorlunda bestämmes, få behålla hälften till förstärkande af bankens reservfond, och andra halfdelen till statens allmänna behof användas.

Utskottet har i det förevarande ämnet inhemtat utlåtande af bankofullmäktige, som anført: att då Kongl. Maj:t afsett bankovinsten endast till statsverkets ovissa och framtida behof, och således icke något nu känt behof påkallade dess anvisande åt statsverket, syntes skäl vara att vinstbeloppet finge åt Riksbanken bibehållas, såvidt, genom dess användande för Riksbankens räkning, dennas ändamål kunde väsendtligen befrämjas och dess ställning förbättras; att väl för närvarande, under allmänt gynnsamma penningeförhållanden, äfven Riksbankens ställning vore sådan, att icke något stundens behof fordrade vinstens begagnande på sådant sätt, men att, när under andra tider bankens vinst toges i anspråk för statsverkets räkning, just sådana tider som de nuvarande måste begagnas för att medelst innehållning af bankens vinst öka dess styrka att under ogynnsamma tider, som ej torde uteblifva, orubbadt fullgöra sina förbindelser. Då Riksbankens sedelutgifningsrätt är bestämd till trettio millioner riksdaler utöfver vissa dess tillgångar, ville det synas, som borde dess behållna tillgångar eller grundfond åtminstone uppgå till nämnda belopp, desto heldre som en betydlig del af tillgångarne är anvisad att utlånas på ett sätt, som, huru behöfligt och gagneligt det från annan synpunkt kunde anses, likväl icke gjorde de medel, som dertill användes, påräkneliga för fullgörande af Riksbankens förhindelser under tider, då svårigheter derfor tillåfventyrs kunde uppstå. Om emellertid genom ökande af Riksbankens tillgångar skulle vinnas att under tider af olycka och motgångar dess ställning förblefve orubbad, vore angeläget att under gynnsamma tider åt Riksbanken bereda sådana tillgångar, hvilka, såvidt förutses kunde, under alla förhållanden förmådde åt Riksbanken bereda genast begagneliga utvägar att fullgöra sina förbindelser och derjemte, så länge de ej behöfde tillitas, lemnade åt banken och således medelbart äfven åt statsverket en ränteförkomst, som icke kan vinnas hvarken af det hos banken ineliggande metallförråd eller af de behållningar i utländskt mynt, som hos bankinrättningar eller handelshus på utländsk ort innestå och hvilka sednare lemnade allenast ganska låg ränta. I detta syftemål vore önskvärdt att bland Riksbankens tillgångar inginge sådana utländska valutor, hvilkas obetviflade säkerhet och ständiga säljbarhet till ett i allmänhet ej mycket föränderligt pris

gjorde dem städse användbara att till fullgörande af Riksbankens förbindelser tillitas, på samma gång de, då detta ej erfordrades, gäfvæ ränteafkomst. Under förhoppning att det af fullmäktige till Utskottet framställda förslag om rätt att för Riksbanken köpa och sälja utländska statspapper och obligationer måtte bifallas, samt att kommande gynnsamma år måtte lemna utväg att af blifvande bankovinster använda åtminstone någon del för Riksbankens egen räkning, ansågo fullmäktige sig böra uttala den mening, att önskvärdt vore att, genom bevarande åt Riksbanken af bankovinsten för nästlidna år och åtminstone delvis af blifvande bankovinster, Riksbankens grundfond ökades till trettio millioner riksdaler samt Riksbanken såmedelst sattes i tillfälle att förvärfva någon större, stadigvarande tillgång af sådana utländska valutor, om hvilka ofvan nämnts.

Enligt Utskottet meddelad uppgift, utgör bankens behållna vinst för år 1871 1,424,214 riksdaler 84 öre.

Då statsverkets närvarande fördelaktiga ställning synes lemna Riksdagen större frihet än under föregående år att, oberoende af behofven för tillfället besluta om bankovinstens användande, anser Utskottet, i likhet med hvad fullmäktige föreslagit, denna gynnsamma tidpunkt böra begagnas för att genom Riksbankens förstärkande söka bereda ökad stadga i landets penningväsende.

I väsendtligaste mån beror detta derpå, att ett underlag af metallisk valuta och af säkra, alltid lätt realisabla värdepapper finnes så tillräckligt, att det hos oss nästan uteslutande begagnade omsättningsmedel, hvilket utgöres af banksedlar, må så vidt möjligt under alla förhållanden bibehålla ett oförändradt värde. Utskottet torde ej här behöfva utveckla skälen för den åsigt, att, om ock detta viktiga syftsmål kunde, när penningväsendet här i landet sednast, på 1830-talet, reglerades, anses tillgodosedt genom de då gjorda bestämmelserna, förhållandena sedan dess väsendtligen förändrats i följd af den högst betydliga utveckling som egt rum så väl särskildt i bankrörelsen som i allmänhet i hela närings- och handelsverksamheten under de sist förflutna årtiondena.

Visserligen har Riksbanken i ett afseende under samma tid vunnit ökad styrka genom förhöjningen af dess grundfond från 6,600,000 till 25,000,000 riksdaler; men i ett annat, icke mindre viktigt afseende torde dess styrka ingalunda hafva vuxit i samma mån som de förändrade förhållandena. De grunder, efter hvilka proportionen emellan Riksbankens metalliska kassa och den sedelmassa, som kan från Riksbanken utgifvas, är reglerad, torde nemligen icke numera kunna anses lika betryggande som tillföre; och det synes derföre önskvärdt att uti dessa grunder måtte vidtagas jemkningar, hvarigenom en ökad säkerhet uti penningväsendet kunde åstadkommas.

För närvarande har Riksbanken rättighet att utgifva sedlar för ett belopp af 30 millioner riksdaler utöfver den metalliska kassan, sådan denna enligt bankoreglementet beräknas. Stadgandet att sedelstocken med ett visst, en gång för alla bestämdt maximum får öfverskjuta metalliska kassan infördes vid 1844 års riksdag, efter Englands-bankens mönster. Men för de sedlar, denna sistnämnda bank har rättighet utgifva utöfver innehafvande metallisk kassa, har den deponerat säkerheter; under det att värdet af de 30 millioner R:dr sedlar Riksbanken kan utsläppa i rörelsen hufvudsakligen hvilat på bankens allmänna kredit; icke ens innehafvandet af vissa bestämda valutor, såsom grund för sedelutgifningen, är för Riksbanken föreskrifvet. Då nämnda stadgande fastställdes, var Riksbankens ställning måhända icke sådan, att man då skulle kunnat bestämma sedelutgifningsrätten efter mera betryggande grunder. Men med hvarje år har denna ställning förbättrats, och tidpunkten torde snart vara inne, då bestämmelserna härom torde kunna förändras, helst om en större del af Bankens årliga vinst får för dess egna behof reserveras.

Såsom hufvudskäl för de nästan under hvarje riksdag återkommande förslagen om ändring i 72 § Regeringsformen har åberopats nödvändigheten för oss att antaga guld såsom värdemätare i stället för silfver. Sedan det Tyska riket fattat beslut, som åsyftar utbytandet af dess gamla myntsystem i silfver mot ett guld-myntsystem, och äfven våra närmaste grannar uppgifvas vara betänkta på motsvarande förändringar i sina myntsystem, torde det väl kunna emotses, att äfven Sverige snart får vidtaga åtgärder i samma syfte. En följd häraf måste utan tvifvel blifva, att cirkulationen af sedlar å lägre valörer kommer att inskränkas, och dessa sedlar att småningom utbytas emot mynt i guld och silfver. Det torde jemväl kunna antagas, att det blir Riksbanken, som hufvudsakligen får anskaffa åt landet detta nya mynt, hvarigenom omkring 10 millioner, som såsom metallisk fond legat i Bankens hvalf, torde komma att spridas i landet under form af mynt. Men Riksbanken torde ändock — för egen säkerhet och såsom underlag för hela cirkulationen af sedlar å högre valörer — icke kunna underlåta att i sina hvalf hafva kvar en metallisk kassa af betydligt belopp. Förändringen af myntsystem måste sålunda medföra, att en större del af Bankens fonder får afses för nämnda ändamål; och då det icke torde vara möjligt att göra motsvarande inskränkningsåtgärder på de medel som äro afsedda för andra rörelsegrenar, då blir äfven häraf en följd, att Bankens fonder måste förökas, om Riksbanken skall, såsom sig bör, kunna fullgöra sina för hela landet vigtiga funktioner.

Den del af Riksbankens metalliska kassa, som upptages såsom inestående å utrikes ort, har der vanligen varit mot låg ränta deponerad hos handelshus och mera enskilda bankinrättningar. Det torde väl kunna ifråga-

sättas, om icke dessa behållningar, då de under goda år uppgå till betydliga belopp, som icke för vaxelrörelsen jemt torde vara behöfliga, med mera fördel skulle kunna förvandlas till sådana utländska statspapper och obligationer (t. ex. engelska consols) som dagligen torde vara säljbara på de utländska börserna. Icke blott torde sådana papper lemna en större ränteförkomst än den depositionsränta Riksbanken i allmänhet tillgodoräknas af nämnda handelshus och bankinrättningar, utan de torde jemväl i allmänhet innebära en större säkerhet för de Riksbankens medel, hvilka landets rörelse fordrar att hålla lätt tillgängliga å utrikes ort. Utskottet har derföre ansett det vara af flera skäl önskvärdt, att det öfverlåtes åt fullmäktige att åt Riksbanken förvärfva utländska statspapper af den art, att jemte det de gifva en skälig afkastning, de ock när som helst kunna i klingande mynt förvandlas.

På grund af hvad som blifvit anfördt, hemställer Utskottet:

1:o.

att Riksbankens behållna vinst för år 1871 måtte för banken reserveras, för att användas till inköp af engelska s. k. consols eller andra lätt realisabla utländska statspapper.

Såsom ofvan är nämndt, har Herr Hans Larsson, jemte det han yrkat bankovinstens bibehållande för Riksbanken, hemställt, att denna vinst måtte anslås till grundfondens förstärkande. Enakanda åsigt har uttalats af Bankofullmäktige, som anmärkt, att då Riksbankens sedelutgifningsrätt är bestämd till 30 millioner Riksdaler utöfver vissa dess tillgångar, Bankens grundfond ock syntes böra uppgå åtminstone till nämnda belopp.

Grundfonden utgör för närvarande 25 millioner Riksdaler, sedan densamma, genom 1862—1863 årens Riksdags och Kongl. Maj:ts genom kungörelse af den 19 April 1864 meddelade beslut om ändring i 4:de § i lagen för Rikets Ständers bank af den 1 Mars 1830, blifvit till detta belopp uppbjudad. Dessutom eger Riksbanken genom vinster, som under föregående år upplupit och icke blifvit för andra ändamål anvisade, ett kapital-öferskott af R:dr 882,312,33, så att genom dessa medel jemte 1871 års vinst redan nu tillgång förefinnes till grundfondens höjande till 27 millioner.

Utskottet har redan antydt, att ett förökande af Bankens fonder står i nära sammanhang med företagandet af förändringen i någon af bankoreglementets viktigaste föreskrifter; och Utskottet anser det vara af vigt, att dessa förändringar företagas, så snart utsigt förefinnes att de med trygghet kunna verkställas. Det är i detta afseende icke likgiltigt, att Riksbankens principer förklara, huruvida de årliga öferskotten böra anses såsom grundfond,

den der icke för andra ändamål får från banken afskiljas, eller de endast hopas såsom reserverade medel, öfver hvilkas användande man ännu icke fattat beslut. Om det för Fullmäktige blifver tydligt, att Riksdagen för sin del önskar ett höjande af grundfonden, så skola de utan tvifvel blifva i tillfälle att förbereda de afsedda förändringarne, så att de så snart som möjligt kunna genomföras. Till Riksbankens säkerhet och kredit i allmänhet kan det dessutom icke vara annat än gagneligt, om Riksdagen fattar beslut att utöfver grundfondens i lag bestämda belopp ytterligare medel till dess förökande skola afsättas. Om således Utskottets i första punkten framställda förslag af Riksdagen godkännes, så får Utskottet föreslå:

2:o.

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att 2 millioner af bankens reserverade medel må användas till grundfondens ökande, så att den kan höjas till 27 millioner riksdaler.

Skulle äfven detta förslag vinna Riksdagens godkännande, så torde derefter Utskottet få taga i öfvervägande, huruvida en förändring i 4:de § af lagen för Rikets Ständers bank redan nu kan vara lämplig eller dermed bör anstå tills grundfonden kan ytterligare höjas. För så vidt en sådan ändring redan nu skulle anses lämplig, skall Utskottet icke underlåta att söka sammanträda med Lag-Utskottet för att kunna föreslå den lydelse nämnda § numera torde bära erhålla.

Då Utskottets afgifna förslag afser att åt Riksbanken bibehålla hela 1871 års upplupna bankovinst, så torde följa:

3:o.

att ofvannämnda motioner och förslag dermed må anses besvarade.

Stockholm den 11 April 1872.

J. von SCHWERIN.

Utskottets Ordförande.

Reservationer:

af Herr Friherre von Schwerin: "Mot Utskottets beslut att öka Riksbankens grundfond får jag anmäla min reservation. Jag anser nemligen, dels att en tillökning af grundfonden icke för närvarande är behöflig, dels att Utskottets beslut härom icke tillkommit i behörig ordning, enär ändring af lagen för Rikets Ständers bank af den 1 Mars 1830, hvilken är af civillags natur, bort föreslås på det sätt, som i § 87 Regerings-Formen är utstakadt."

Herrar *J. J. Ekman*, *J. O. Geijer*, *R. Rettig* och *C. Ch. Ribbing* hafva emot förestående betänkande anmält följande reservation:

"Jemte det vi ogilla det sätt, hvarpå frågan rörande ökning af bankens grundfond behandlats, då enligt vår åsigt Lag-Utskottet bort, i öfverensstämmelse med Regeringsformens 87 §, höras rörande denna fråga, hvilken afser förändring af civillag, anse vi, att Banko-Utskottet hade bort föreslå, att sistlidet års bankovinst måtte till statsverket aflemnas, då det kan antagas att denna vinst icke kan i bankens lånerörelse användas, och beloppet deraf i alla händelser är för så väl detta som bankens öfriga ändamål fullkomligt obehöfligt, helst det hvartill man närmast afsett att använda ifrågavarande vinst, nemligen inköp af Engelska s. k. consols eller andra lätt realisabla utländska statspapper, kan utan svårighet verkställas med de resurser Banken, bland annat uti en obegagnad sedelutgifningsrätt af omkring 10 millioner R:dr, redan nu eger.

Deremot skulle en fördel beredas staten, om denna vinst öfverlemnades till Riksgälds-kontoret, för att reserveras för ovissa och framtida behof och under tiden förräntas.

Vi tillstyrka alltså, att bemälda vinst, uppgående till R:dr 1,424,214: 84 R:mt, måtte anvisas till Riksgäldskontoret för statens allmänna behof, att från banken utbetalas under år 1873, på tider som Bankofullmäktige ega bestämma."

af Herr *Wijkander*: "Skall Riksbanken kunna utöfva en sådan verksamhet, som vår tids finansiella och industriella utveckling påkallar af en hela landets penningarörelse stödjande statsbank, torde otvifvelaktigt ej mindre bankens grundfond behöfva ökas, än nu gällande bestämmelser för dess sedelutgifningsrätt och verksamhet ändras. Men förändringar i en sådan riktning äro knappt mer än antydda i det förslag till nytt bankoreglemente, som af herrar fullmäktige blifvit till Utskottet aflemnadt, lika litet som de inom Utskottet vid granskningen af berörda förslag gjort sig gällande, ehuru med nuvarande förhållande mellan metallisk kassa och lätt realisabla valutor å

ena sidan och verkligen utelöpande sedelstock å den andra dylika reglements-förändringar torde utan våda kunnat vidtagas. Vid sådant förhållande förefinnes, efter min uppfattning, icke denna riksdag mer än de nästföregående något behof för Riksbanken att med den upplupna bankovinsten förstärka sina relativt föga anlidade fonder, hvadan jag vågat tro, att Utskottet bort, utan att ingå i pröfning af lämpligaste sättet för medlens användande, och i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, föreslå:

att Riksbankens under år 1871 upplupna vinst må i jemnad summa af 1,400,000 riksdaler riksmünt anvisas till Riksgäldskontoret för statens allmänna behof, att från Riksbanken utbetalas under år 1873 å tider, [som Bankofullmäktige ega bestämma.

Särskildt får jag nedlägga min reservation emot Utskottets förslag i 2:dra punkten af betänkandet, angående anvisande af 2:ne millioner, till *grundfondens* förökande, innan § 4 af lagen för Rikets Ständers bank af den 1 Mars 1830, sådan den lyder i Kongl. kungörelsen af den 19 April 1864, blifvit i grundlagsenlig ordning ändrad."

Herr Frih. *Silfverschiöld* anmälde, att han icke varit närvarande vid behandlingen af detta ärende i Utskottet.